

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ตำบลริมปิง อำเภอเมืองลำพูน กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แรงงานที่มีอายุ 15 – 59 ปี ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีลักษณะของงาน นายจ้าง และรายได้ที่ไม่แน่นอน ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในการจ้างงานไม่ได้รับสิทธิคุ้มครองจากรัฐในโครงการประกันสังคม ในพื้นที่ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน คำนวณได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 329 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของจำนวนประชากรกลุ่มเป้าหมายของแต่ละหมู่บ้าน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ มีระบบ (systematic sampling) เครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามวัดคุณภาพชีวิตองค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) 26 ตัวชี้วัด ของ สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ (2540) รวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ หากค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 50.8 เพศหญิง ร้อยละ 49.2 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี ร้อยละ 31.3 อายุเฉลี่ย 40.09 ปี อายุต่ำสุด 16 ปี สูงสุด 59 ปี สถานภาพสมรส สมรส ร้อยละ 67.8 รองลงมาเป็น โสด ร้อยละ 26.3 การศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุดร้อยละ 57.8 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 19.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตั้งแต่ 2,001 - 4,000 บาท ร้อยละ 56.5 รองลงมา 4,001 - 6,000 บาท ร้อยละ 26.4 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 3,722 บาท ลักษณะของงานแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เป็นผู้ทำงานชั่วคราว รับจ้างทั่วไป เช่น คนทำสวน คนงาน ก่อสร้าง รับจ้างแกะ/แต่งกระเทียม เขียนสีฝา ร้อยละ 96.7 และเป็นผู้ลงทุนรายย่อยรับจ้างเหมางาน เป็นคนควบคุมงานและทำงานไปด้วย ร้อยละ 3.3 ระยะเวลาการประกอบอาชีพต่ำกว่า 10 ปี มากที่สุดร้อยละ 57.8 รองลงมาคือ 11 - 20 ปี ร้อยละ 26.7 และ 21 - 30 ปี ร้อยละ 12.5 ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยระยะเวลาการประกอบอาชีพ 11.9 ปี กลุ่ม

ตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวมากที่สุดร้อยละ 83.3 และโรคประจำตัวที่ระบุนมากที่สุด คือ โรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 32.7 รองลงมา โรคเบาหวาน ร้อยละ 29.1 และ โรคกระดูกและข้อ ร้อยละ 14.5 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิต

พบว่าระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบจำแนกตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านสุขภาพกาย ส่วนใหญ่มีระดับความรู้สึกละเลยปานกลางและรองลงมา ระดับความรู้สึกมาก แต่มีข้อคำถามที่เป็นข้อคำถามทางลบคำถามเดียวที่มีระดับความรู้สึกมาก ร้อยละ 41.3 รองลงมา ระดับความรู้สึกปานกลาง ร้อยละ 34 คือแรงงานนอกระบบมีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษายาบาลเพื่อที่จะทำงานหรือมีชีวิตอยู่ไปได้ในแต่ละวัน แต่ในภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบด้านสุขภาพกายมีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 62 รองลงมา ระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 37.7

2. ด้านจิตใจ ส่วนใหญ่มีระดับความรู้สึกมากและรองลงมา ระดับความรู้สึกปานกลางแต่มีข้อคำถามเดียวคือ การมีสมาธิในการทำงานที่มีระดับความรู้สึกปานกลาง ร้อยละ 43.8 รองลงมา ระดับความรู้สึกมาก ร้อยละ 42.2 และมีข้อคำถามทางลบคำถามเดียวที่มีระดับความรู้สึกมาก ร้อยละ 43.2 รองลงมา ระดับความรู้สึกปานกลาง ร้อยละ 28.9 คือแรงงานนอกระบบมีความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ ลึ้นหวัง วิตกกังวล แต่ในภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบด้านจิตใจมีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 51.4 รองลงมา ระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 47.7

3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ส่วนใหญ่มีระดับความรู้สึกมากและรองลงมา ระดับความรู้สึกปานกลาง แต่มีข้อคำถามเดียวคือ ความพอใจในชีวิตทางเพศ ที่มีระดับความรู้สึกปานกลาง ร้อยละ 58.1 รองลงมา ระดับความรู้สึกมาก ร้อยละ 16.4 แต่ในภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบด้านสัมพันธภาพทางสังคม มีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 78.4 รองลงมา ระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 15.8

4. ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มีระดับความรู้สึกปานกลางและรองลงมา ระดับความรู้สึกมาก แต่มีข้อคำถามเดียวคือ การมีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็น ที่มีระดับความรู้สึกปานกลาง ร้อยละ 64.4 รองลงมา ระดับความรู้สึกเล็กน้อย ร้อยละ 20.1 แต่ในภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบด้านสิ่งแวดล้อม มีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 81.8 รองลงมา ระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 16.1

กล่าวโดยสรุป ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบจำแนกตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ส่วนระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบจำแนกตามคุณภาพชีวิตและสุขภาพ

โดยรวม ซึ่งไม่รวมอยู่ในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน มี 2 ข้อ คือ ด้านความพอใจกับสุขภาพของตนเอง และด้านความรู้สึกลึกตนเองว่ามีคุณภาพชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ ส่วนใหญ่มีระดับความรู้สึกลปานกลาง เช่นกัน

อภิปรายผลการศึกษา

1. คุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ตำบลสรวิชัย อำเภอเมืองลำพูน จำแนกตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิต ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย มีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 62 รองลงมาระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 37.7 ซึ่งแรงงานนอกระบบมีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษายาบาลเพื่อที่จะทำงานหรือมีชีวิตอยู่ไปได้ในแต่ละวันมาก แสดงให้เห็นว่าแรงงานนอกระบบมีปัญหาด้านสุขภาพต้องเข้ารับการรักษายาบาลเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะได้มีชีวิตทำงานไปได้ในแต่ละวัน ด้านจิตใจ ส่วนใหญ่มีระดับระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 51.4 รองลงมาระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 47.7 ขณะเดียวกันแรงงานนอกระบบก็มีความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวลมาก ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 78.4 รองลงมาระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 15.8 ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ร้อยละ 81.8 รองลงมาระดับคุณภาพชีวิตดี ร้อยละ 16.1 ถ้านำเอาแต่ละองค์ประกอบมาเรียงลำดับ คุณภาพชีวิต พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับที่ดีร้อยละ 47.7 มากกว่าด้านอื่นๆ รองลงมาด้านร่างกาย ร้อยละ 37.7 ส่วนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมมีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดีน้อยที่สุด ร้อยละ 15.8 สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล และคณะ (2541) ศึกษาคุณภาพชีวิตของคนไทยในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ พบว่า คุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับที่ดี ร้อยละ 33.5 มากกว่าด้านอื่นๆ รองลงมาด้านร่างกาย ร้อยละ 23.9 และสรุปในภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิต ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีระดับคุณภาพชีวิตกลางๆ ส่วนด้านความพอใจกับสุขภาพของตนเอง และด้านความรู้สึกลึกตนเองว่ามีคุณภาพชีวิต หรือชีวิตความเป็นอยู่ส่วนใหญ่มีระดับความรู้สึกลปานกลาง เช่นกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริชัย ดาริกานนท์ (2541) ศึกษาคุณภาพชีวิตและความคิดอยากฆ่าตัวตายของผู้ติดเชื้อ HIV ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 75.7 มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง และการศึกษาของ กนิษฐา ไทยกล้า (2544) ศึกษาคุณภาพชีวิตของตำรวจจราจรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตำรวจจราจรจังหวัดเชียงใหม่ มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง เช่นกัน

2. ปัจจัยส่วนบุคคลของแรงงานนอกระบบพบว่า เพศมีผลต่อระดับคุณภาพชีวิต โดยเพศชายมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องจากเพศชายส่วนใหญ่มีลักษณะของงานที่ทำงานนอกบ้านได้ออกไปพบผู้คนในสังคมทั้งในชุมชนและนอกชุมชนมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์ ช่วยเหลืองานในชุมชนและนอกชุมชนมากกว่าเพศหญิง ส่วนเพศหญิงมีลักษณะของงานที่ไม่ต้องใช้แรงงานมาก ส่วนใหญ่เป็นงานรับจ้างในหมู่บ้าน เช่น รับจ้างแกะ/แต่งกระเทียม งานจักสานทั่วไป งานเขียนสีผ้า ซึ่งทำงานในที่อยู่อาศัยของตนเองหรือทำงานอยู่ภายในชุมชน จึงขาดโอกาสในการเข้าสังคม มีบรรยากาศการทำงานที่ซ้ำซาก ส่งผลให้เกิดความเครียดและมีปัญหาด้านสุขภาพกายตามมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Ibtissam, S. (2003) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทและในเมืองที่ประเทศเลบานอน พบว่า ผู้หญิงมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าเพศชาย ในด้านอายุกลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีอายุมากกว่า 25 ปี มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตโดยรวมมากกว่าแรงงานนอกระบบกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี เพราะกลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีอายุมากกว่า 25 ปี อยู่ในช่วงของวัยทำงานมีความพร้อมของร่างกายในการทำงาน และเริ่มมีความถนัดในการทำงานทำให้มีความสุขกับการทำงาน ในด้านสถานภาพสมรสกลุ่มที่สมรสจะมีคุณภาพชีวิตโดยรวมมากกว่ากลุ่มอื่นเพราะมีบุคคลในครอบครัว เช่น สามี ภรรยา บุตร คอยให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในการทำงาน ในด้านระดับการศึกษาพบว่าแรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่มีการศึกษาค่ากว่ามัธยมศึกษาซึ่งสอดคล้องกับแรงงานนอกระบบโดยทั่วไปเพราะเป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้ความรู้ด้านการศึกษามาก อีกทั้งระดับศึกษาน้อยก็ขาดโอกาสในการเลือกงานทำ จึงต้องอาศัยจากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาและทักษะความชำนาญพิเศษเฉพาะบุคคลมาช่วยในการทำงาน และยังพบว่าแรงงานนอกระบบที่มีการศึกษามากขึ้นเท่าใดก็มีโอกาสในการเลือกลักษณะงานมากขึ้นและได้รับค่าแรงในการทำงานมากขึ้นตามมาด้วย ในด้านรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของแรงงานนอกระบบโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามเกณฑ์การพิจารณาออกบัตรสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล (สปร.) ของกระทรวงสาธารณสุข คือ กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2,500 บาท และกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 2,500 บาทขึ้นไป พบว่า กลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 2,500 บาทต่อเดือน มีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,500 ต่อเดือน จึงถือว่ารายได้เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งต่อระดับคุณภาพชีวิต ในด้านระยะเวลาการประกอบอาชีพ กลุ่มที่มีระยะเวลาการประกอบอาชีพเป็นแรงงานนอกระบบตั้งแต่ 5 ขึ้นไป มีคุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านและคุณภาพชีวิตโดยรวม ยกเว้นด้านสิ่งแวดล้อม มากกว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาการประกอบอาชีพตั้งแต่ 1-5 ปี เพราะมีการปรับเปลี่ยนลักษณะงานและมีการพัฒนาทักษะในการทำงานส่งผลต่อการเพิ่มค่าแรงในการทำงานด้วย ในด้านการมีโรคประจำตัวส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว แต่แรงงานนอกระบบมี

ความจำเป็นมากที่ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลเพื่อที่จะทำงานหรือมีชีวิตอยู่ไปได้ในแต่ละวัน ทั้งนี้เนื่องจากของงานที่ต้องทำงานหนัก หรือทำงานที่มีลักษณะของงานที่มีท่าทางซ้ำๆ กันเป็นเวลานาน เช่น รับจ้างแกะ/แต่งกระเทียม งานจักสานทั่วไป งานเขียนสีผ้า เป็นต้น ทำให้ร่างกายมีอาการ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ในบางครั้งก็มีความเครียดจากการทำงาน หรือความเครียดจากสภาพปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ส่งผลให้จิตใจมีความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวล ความพอใจในชีวิตทางเพศลดลง และในแรงงานนอกระบบกลุ่มที่มีโรคประจำตัว ก็ต้องเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เสียเวลาในการทำงาน ค่าเดินทางและเสียค่าใช้จ่ายบางส่วนในการเข้ารับการรักษาพยาบาล ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาด้านสุขภาพกายและด้านจิตใจก็มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตด้วย เหมือนกับการศึกษาของ Ibtissam, S. (2003) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทและในเมืองที่ประเทศเลบานอน พบว่า ปัญหาด้านสุขภาพที่แตกต่างกันย่อมมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้วย

3. การศึกษาในครั้งนี้มีข้อจำกัดของการศึกษา คือ ข้อคำถามบางข้อยังมีจุดอ่อนของการเข้าใจคำถามอยู่บ้าง โดยเฉพาะข้อคำถามที่เกี่ยวกับ เรื่องเพศเป็นคำถามที่ค่อนข้างมีปัญหาลูกอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากคำถามที่ต้องการบางข้อเป็นการยากที่จะใช้เพียงคำถามเดียว แล้วให้ผู้ตอบเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนงานช่วยเหลือแรงงานนอกระบบ เช่น การศึกษาต่อเนื่องจนจบชั้นมัธยมศึกษา ส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของคนในชุมชน การพัฒนายกระดับฝีมือแรงงานให้มีทักษะและความชำนาญเพิ่มขึ้น รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปวางแผนและกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการส่งเสริม สนับสนุนแก่แรงงานนอกระบบอันจะเป็นการพัฒนาสุขภาพของคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำให้ได้รับรายละเอียดไม่ลึกพอ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกร่วมด้วย เพื่อให้ทราบถึงความหมายของคุณภาพชีวิตในมุมมองของแรงงานนอกระบบ และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ

2.2 การนำแบบวัดคุณภาพชีวิตของ WHOQOL-BREF-THAI มาใช้กับประชากรแรงงานนอกระบบ ข้อคำถามบางข้อยังมีจุดอ่อนของการเข้าใจคำถามอยู่บ้าง โดยเฉพาะข้อคำถามที่เกี่ยวกับ เรื่องเพศ เป็นคำถามที่ค่อนข้างมีปัญหาอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากคำถามที่ต้องการ บางข้อเป็นการยากที่จะใช้เพียงคำถามเดียว แล้วให้ผู้ตอบเข้าใจได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งแนวทางแก้ไขวิธีสัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่มีอยู่แล้วให้ผู้ตอบเป็นผู้ประเมินคำตอบ ด้วยตนเองหากมีข้อสงสัยไม่เข้าใจ ผู้สัมภาษณ์สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ และตรวจสอบคำตอบ เพื่อยืนยันความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์